

Bodhicittavivaraṇa

Expunere despre Bodhicitta

compusă de Ārya Nāgārjuna

Reprezentare a lui Bodhisattva Maitreya, următorul Buddha în această lume.

text și comentariu

Notă introductivă

Această lucrare se poate găsi la adresa web:

<http://www.AryaDharma.ro>

(click pentru a o vizita)

Pe acest site veți găsi multe traduceri ale unor texte esențiale din Buddha-Dharma, atât Sutre (discursuri sau învățăături ale Divinului Buddha) cât și tratate fundamentale derivate din aceste Sutre, adnotate sau comentate, după caz.

Toate textele de pe site (inclusiv acest text) sunt disponibile gratuit, se pot descărca gratuit, se pot folosi în mod gratuit, se pot tipări, și se pot distribui ca fișiere sau ca documente tipărite, oricui doriți, dacă și numai dacă nu faceți nicio modificare asupra lor, și dacă și numai dacă le oferiți celorlalți în mod gratuit.

În caz contrar, toate drepturile sunt rezervate.

Dacă aveți nevoie de alte drepturi, de alte formate ale textelor sau de alte variante ale lor, vă rugăm să luați legătura cu noi.

Traducere, prefață, introducere, comentarii, note, îngrijire: Alin Tocaciu

Versiunea: decembrie 2019

Prin virtutea meritelor acumulate prin a traduce, a corecta, a adnota, a comenta, a publica și a răspândi această lucrare, fie ca toate ființele să atingă Trezirea Perfectă.

Prefață

Titlul în limba sanscrită al acestei lucrări aparținând lui Ārya Nāgārjuna este *Bodhicittavivaraṇa*.

În această operă care face parte din Colecția de Discursuri (sau de Sfaturi), Ācārya Nāgārjuna laudă calitățile nemăsurabile ale Minții Trezirii (sau Bodhicittei).

Ārya Nāgārjuna începe cu descrierea Realității, până la versetul 72, și continuă de la versetul 73 cu faptul că o ființă care realizează Realitatea va genera în mod invariabil compasiune pentru toate celelalte ființe. Urmează descrierea comportamentului și a acțiunilor unui Bodhisattva, precum și a efectelor lor.

„Expunere despre Bodhicitta” este un tratat succint dar foarte profund și cuprinzător despre Dharma, care conține toate cele trei aspecte convenționale: viziunea corectă, meditația corectă, și conduita corectă.

Ca toate celelalte lucrări ale lui Ārya Nāgārjuna, aceasta prezintă foarte precis mesajul esențial al Divinului Buddha, fără a omite niciun aspect relevant.

La sfârșitul textului puteți găsi un dicționar care cuprinde cel puțin o parte dintre termenii folosiți în acesta. Dacă aveți nevoie de un dicționar mai cuprinzător, îl puteți găsi în „Discursul despre perfecțiunea înțelepciunii (Prajñāpāramitā Sutra) în 8.000 de versete” sau în „Ghirlanda de nestemate (Ratnāvalī)” a lui Ārya Nāgārjuna, de pe aceeași pagină web cu acest text.

Pentru a ușura înțelegerea acestor învățături profunde am adăugat note explicative și am realizat și un comentariu destul de cuprinzător. Bineînțeles, comentariul nu are profunzimea învățăturilor, însă vă poate ajuta în lămurirea unor noțiuni, și conține și informații suplimentare despre Dharma în general.

Pe aceeași pagină web puteți găsi atât versiunea fără comentariu cât și cea cu comentariu. Vă recomand ca mai întâi să citiți de câteva ori versiunea fără comentariu, pentru a vă construi propria înțelegere directă a textului, și abia apoi să citiți comentariile, dacă doriți clarificări suplimentare care v-ar putea ajuta la aprofundarea înțelegerii lucrării.

Textul

Omagiu gloriosului Vajrasattva¹!

A fost afirmat:

Lipsită de orice dharma reală,
Complet lipsită de toate obiectele și subiectele,
Cum ar fi agregatele, elementele și câmpurile simțurilor;
Deoarece toate dharmele sunt lipsite, în mod identic,
De orice sine (sau esență),
Mintea este primordial ne-apărută;
[Ea] are natura Vacuității.

Așa cum Buddhașii binecuvântați și măreții Bodhisattvași au generat mintea Măreței Trezirii (Mahabodhicitta), și eu, de acum și până când voi ajunge la „nucleul” Trezirii, voi genera Mintea Trezirii (Bodhicitta), pentru a-i putea salva pe cei care nu sunt salvați, pentru a-i putea elibera pe cei care nu sunt liberi, pentru a-i putea alina pe cei care nu sunt alinați, și pentru a-i putea ajuta să transceadă cu totul suferința pe cei care nu au transcens cu totul suferința.

Bodhisattvașii, după ce au practicat cu ajutorul mantrelor și au generat Mintea Trezirii (Bodhicitta) în sensul aspectului său convențional, [adică] sub forma unei aspirații², trebuie [apoi] să genereze Mintea Trezirii ultimă, fundamentală, prin forța practicii meditative. De aceea, voi explica natura [Bodhicittei ultime].

1.

**Plecându-mă în fața gloriosului Deținător al Vajrei,
Care întrupează Mintea Trezirii,
Voi explica aici practica meditativă a Bodhicittei,
[n.t. Practică] ce distruge existența [ciclică].**

„Deținătorul Vajrei” este un epitet pentru Divinul Buddha Vajrasattva. Practica Bodhicittei oprește ciclul renașterilor, pentru toate ființele. Buddha Vajrasattva ajută ființele să elimine obscuritățile și karma negativă, pentru a atinge Trezirea. Faptul că Ārya Nāgārjuna începe prin a face o plecăciune în fața

¹ Ārya Bodhisattva Vajrasattva.

² Vezi dicționarul la „Bodhicitta”.

lui Ārya Bodhisattva Vajrasattva înseamnă că această lucrare ajută la eliminarea obscurațiilor și a karmei negative.

2.

Buddhașii susțin că Mintea Trezirii

Nu este întunecată (sau obscurată) de concepții

Cum sunt conștiința „sinelui”, a „agregatelor”¹, și așa mai departe;

[Ci că ea] este întotdeauna caracterizată de Vacuitate.

Concepțiile și ideile, fiind iluzie, nu fac parte din realitatea adevărată, și deci nici din Bodhicitta ultimă.

3.

Cu o minte pătrunsă² de compasiune,

Trebuie să cultivi [Mintea Trezirii], cu efort.

Buddhașii care întrupează Măreața Compasiune

Dezvoltă această Bodhicitta, în mod constant.

Mai departe, urmând Dharma Divinului Buddha, Ārya Nāgārjuna explică realitatea și modul corect în care trebuie văzută, începând prin a demonstra ca invalidă ideea de „sine” sau de „esență”.

4.

Sinele postulat de către extremiști,

Atunci când îl analizezi amănunțit cu judecata,

În toate agregatele [corpului și minții unei ființe]:

Nicăieri nu îi poți găsi locul³.

Sinele (sau sufletul) așa cum este imaginat el: etern, indestructibil, neschimbător, independent, etc. nu se poate găsi nicăieri, nici în părțile sau în aspectele componente ale unei ființe (adică în cele cinci agregate), și nici în vreun alt fenomen sesizabil. Ārya Nāgārjuna demonstrează în continuare că această noțiune de „sine” imuabil este doar o idee greșită, o presupunere falsă, care nu are nicio bază reală.

¹ „Skandha” în sanscrită.

² Sau înmuiată, în sensul de blândă și grijulie.

³ Sau: Nu îl poți găsi nicăieri.

5.

**Dacă [n.t. sinele] ar fi [chiar] agregatele, atunci sinele nu ar fi permanent,
Dar sinele se presupune că este permanent;
Însă un permanent și un nepermanent nu pot exista
Ca suport și ca ceea ce este sprijinit [n.t. pe suport].**

Dacă sinele ar fi agregatele atunci, agregatele nefiind permanente, ar însemna automat că nici sinele nu este permanent, ceea ce contrazice definiția sinelui. Dacă sinele ar fi suportul și agregatele ar fi ceea ce este sprijinit de suport, sau invers, dacă sinele ar fi sprijinit de suportul agregatelor, ar rezulta că suportul și ceea ce este sprijinit au naturi diferite, unul fiind permanent și celălalt nepermanent. Așadar, relația sprijin – sprijinit este imposibilă, și la fel și relația vas – conținut dintre ele.

Demonstrația faptului că nu poate avea loc o relație între ceva permanent și ceva nepermanent este mai lungă, și o veți putea recompune din celelalte texte ale lui Ārya Nāgārjuna traduse în limba română. Ca idee generală și foarte pe scurt, dacă „sinele” ar fi permanent, atunci automat ar fi și neschimbător, pentru că dacă ar fi schimbător atunci înseamnă că nu este „același” mereu, ci ar fi „altul”. Dacă e neschimbător, atunci este incapabil de a „simți” ceva, de a „învăța”, de a „acționa”, pentru că toate acestea presupun schimbare. Orice fel de interacțiune a ceva permanent cu altceva este imposibilă, pentru că orice interacțiune implică schimbare. Așadar, „sinele” nu există, este doar o idee, o imagine, o presupunere greșită.

6.

**Dacă așa-numitul sine nu există,
Cum poate fi permanent așa-numitul agent¹?
Dacă ar exista lucruri, atunci
Le-am putea investiga însușirile, în lume.**

Dacă nu există un sine (real, permanent, independent, imuabil, etc.), atunci agentul care se presupune că execută o acțiune, cum ar fi în „eu umblu”, nu va fi permanent nici el. Dacă nu este permanent, atunci nu are existență permanentă, adică nu are existență reală, și nici nu are nicio însușire permanentă. „Lume” se referă la întreaga Existență.

¹ Aici „agent” are sensul de creator, de producător, sau de „ceea ce acționează pentru a cauza”.

7.

**Din moment ce ceva permanent nu poate funcționa
[Pentru a cauza sau a produce], nici treptat și nici instantaneu,
Atunci, nici în exterior și nici în interior
Nu există nicio dharma permanentă.**

Dacă ar exista un sine permanent, independent, atunci fiind neschimbător el nici nu ar putea fi influențat de cauze și condiții, și nici nu ar putea să aibă activitate sau funcții, deoarece acestea ar însemna interacțiune cu o cauză declanșatoare, cu condiții, deci ar însemna schimbare. Acest sine nu ar putea fi o cauză care să producă treptat ceva, deoarece „treptat” înseamnă dependent de condiții (și ca să poată fi etern atunci el trebuie să fie independent de orice), și nici instantaneu, deoarece „declanșatorul” pentru producere ar trebui să fie tot ceva exterior acestui sine. Dacă ceva exterior l-ar influența să acționeze, atunci nu am avea un sine neschimbător ci unul schimbător, iar dacă nimic nu l-ar influența atunci nu ar putea avea loc nicio producere, nicio activitate. Astfel, teoria unui sine permanent și neschimbător duce la nenumărate contradicții logice. De aceea, este limpede că nu există un asemenea sine permanent nici în interiorul și nici în exteriorul unei ființe, și se demonstrează că „sinele” este numai o imagine, o idee greșită.

De ce sinele nu poate fi permanent dar în același timp mereu schimbător? Pentru că dacă s-ar schimba de la un moment la altul (să spunem ar fi la un moment dat fără activitate și în alt moment cu activitate, adică ar avea o altă stare, care „stare” se presupune că face parte din acest sine), cum am putea spune că este *același* sine, dacă nu avem o identitate sau o congruență perfectă între două momente succesive? Iar dacă am avea un fel de sine cu două componente, una schimbătoare și una neschimbătoare, atunci am avea aceeași problemă cu partea neschimbătoare, care nu ar fi influențabilă de partea schimbătoare, și care nu ar putea fi agent care face acțiuni. Printr-o asemenea explicație am genera doar o regresie logică la infinit, fără să dăm un răspuns final.

8.

**Dacă ar fi potent, de ce ar fi [și] dependent?
În acest caz, [agentul] ar produce [totul] instantaneu.
[Însă] ceea ce depinde de altceva
Nu este nici etern, și nici potent.**

Dacă ar fi potent, în sensul de capabil prin propria putere, fără ajutor exterior, fără influență exterioară, să producă sau să realizeze o activitate de orice fel, de ce ar mai depinde de ceva pentru a funcționa? Altfel spus, de ce să

aștepte după un factor declanșator pentru a produce? Dacă ar efectua producere (de orice) în mod independent de orice cauze și condiții, atunci ar produce totul instantaneu, pentru că nu ar exista nicio cauză sau condiție care să îl influențeze să producă ceva într-un anumit moment, și altceva în alt moment. În lipsa unei cauze care să influențeze ordinea producerii, totul s-ar produce instantaneu, fără nicio diferențiere de moment sau de secvențialitate.

Ceea ce depinde de altceva pentru a produce, nu are putere proprie de acțiune sau de producere, ci doar contribuie împreună cu alți factori, și nu este nici etern, pentru că acea contribuție înseamnă schimbare. Din același motiv, acea dharma nu își poate produce la nesfârșit propria existență viitoare, independent de orice altceva.

9.

**Dacă ar fi o dharma (entitate sau fenomen),
Atunci nu ar fi permanentă,
Pentru că dharmele sunt întotdeauna temporare;
Însă în ceea ce privește dharmele nepermanente,
Faptul că pot fi agenți nu a fost negat.**

Nu se susține că o dharma nepermanentă, temporară, nu poate fi agent sau agent contributor pentru producerea sau apariția a ceva, tot temporar și fără esență, ci că ceva permanent nu poate fi un agent al producerii, nu poate produce, genera, face să apară.

10.

**Această lume lipsită de sine, și așa mai departe,
Este complet învinsă de ideile (sau noțiunile)
De agregate, de elemente și de câmpuri ale simțurilor,
Și de cele de obiect și de subiect.**

Aici Ārya Nāgārjuna se referă la ignoranța ființelor, care cred în mod greșit în permanența și realitatea a ceea ce este doar imaginat, cum ar fi sinele, agregatele, elementele, etc.

11.

**[De aceea, Buddhașii,] care acționează mereu
Pentru a-i ajuta pe ceilalți, au predat Discipolilor
Cele cinci agregate: forma, senzația, percepția,
Forțele voliționale¹ și conștiința.**

¹ Sau formațiunile mentale, sau voința, sau impulsurile.

În ton cu ignoranța ființelor, folosind noțiunile imaginate, și numai cu scopul de a le ajuta să ajungă la sfârșitul imaginării (așa cum de exemplu un părinte îi explică ceva unui copil mic în termenii pe care copilul îi poate înțelege, pentru a-l ajuta să nu se mai pună în pericol în viitor), Buddhașii au predat diverse învățături, cum ar fi cele despre skandha.

12.

Însă Cel Excelent între ființele care merg în două picioare

A predat întotdeauna Bodhisattvașilor și:

**„Formele sunt ca un morman de spumă,
Senzațiile seamănă cu clăbucii din apă,**

13.

Percepția este ca un miraj,

Formațiunile mentale sunt asemenea bananierilor,

Iar conștiința este ca o iluzie magică.”

Astfel a predat [Divinul Buddha] agregatele.

Ființele care merg în două picioare sunt oamenii și zeii. Termenul sanscrit pentru animale este „tiryagyona”, care are ca rădăcină cuvântul „tiryak”, care înseamnă „aplecat”. Animalele sunt „cele care merg aplecat”, spre deosebire de oameni și de zei care „merg stând vertical”. De exemplu, deși merge în două picioare, struțul este tot „aplecat”: o mare parte din coloana lui vertebrală stă aproape în plan orizontal, numai gâtul îi stă vertical.

Deși Buddha a predat agregatele (skandha), nu a spus niciodată că ele ar fi reale ci, ca bază temporară pentru realizarea realității, le-a explicat ca fiind complet iluzorii și ca având caracteristicile enumerate de mine în continuare.

„Formele (în sensul de agregat materie-energie) apar ca mase de spumă”: acestea sunt goale pe dinăuntru, ceea ce știința modernă confirmă abia acum: ca volum, materia este mai mult de 99,9999999% goală pe dinăuntru, este aproape numai spațiu gol, nu are nicio esență materială, nicio substanță.

„Senzațiile seamănă cu clăbucii din apă”: acestea apar rapid și dispar rapid, și așa cum clăbucii nu sunt diferiți de apă și de aer, nici senzațiile nu sunt diferite de formă.

„Percepția este ca un miraj din deșert”, în care pare că vedem apă dar nu există apă, este doar reflexia și refracția luminii soarelui în straturile de aer cu temperatură diferită din imediata vecinătate a solului, care face să pară că ar exista apă în acel loc.

Bananierii, și platanii în general, nu au trunchi lemnos, ci sunt alcătuiți numai din frunze. Dacă smulgem frunzele unui bananier cu tot cu pețiol și cu teacă, nu

rămâne niciun trunchi al bananierului, nu rămâne nimic. La fel, dacă dăm la o parte formațiunile mentale nu rămâne nicio „minte” care să fi fost „trunchiul” lor. Tot parafrazându-l pe Divinul Buddha, Ārya Nāgārjuna explică în Ratnāvalī 357 că, printre altele, mintea este iluzia dată de succesiunea rapidă a formațiunilor mentale, la fel cum artificiile care se învârt rapid dau iluzia unei roți de foc, și nu este ceva existent.

Conștiința este ca o iluzie magică: prin puterile psihice sau prin tehnici mecanice, un magician poate face să apară un elefant, și apoi să dispară – însă elefantul nu este real, nu a apărut cu adevărat, nu a dispărut cu adevărat, nu „s-a născut”, nu „a murit”. În același fel, deși conștiința pare reală, și de asemenea și obiectele percepute de ea par reale, nimic nu este așa cum pare.

14.

Ceea ce este caracterizat de cele patru mari elemente

Este predat clar ca fiind agregatul formei.

Celelalte sunt definite invariabil

Ca fiind lipsite de formă [materială].

Cele patru mari elemente: pământul, apa, focul, și aerul (sau vântul). O altă descriere ar fi: elementul solid, elementul fluid, elementul căldurii și elementul mișcării (sau al expansiunii). Acestea se consideră că alcătuiesc „forma” (ca agregat; ceea ce numim acum materia și energia; nu se referă la un contur), iar celelalte agregate (skandha) sunt definite ca fiind lipsite de „formă”.

15.

Ochii, formele vizibile și așa mai departe,

Sunt descrise ca [fiind cele optsprezece] elemente,

Mai sunt cunoscute și ca [cele douăsprezece] câmpuri ale simțurilor,

Și de asemenea ca obiect și subiect.

Cele optsprezece elemente sunt cele șase organe de simț (ochiul, urechea, nasul, limba, pielea și mintea), cele șase obiecte ale senzațiilor lor (culorile și formele, sunetele, mirosurile, gusturile, texturile și dharmele în general), și cele șase conștiințe (văz, auz, miros, gust, atingere și gând).

Cele douăsprezece câmpuri ale simțurilor sunt cele șase simțuri (sau subiectele), și obiectele lor, adică: văzul și formele vizibile, auzul și sunetele, mirosul și aromele, pipăitul și formele tangibile, gustul și gusturile, mintea și entitățile concepute, imaginate (dharmele).

16.

**Nu există atomi ai formei, iar organul de simț nu este în altă parte;
Mai mult, nu există organ de simț ca agent;
Așadar, producătorul și produsul
Sunt totalmente nepotriviți pentru a produce [n.t. și a fi produs].**

Nu există atomi indivizibili ai formei ca agregat (materie și energie), ceea ce abia relativ recent a descoperit și știința modernă. Organul de simț nu este diferit sau separat de formă, sau exterior formei, și nici nu este un agent independent, al cărui rol să fie de „a simți”. Așadar, producătorul (organul de simț, ca „parte” din formă, și forma ca stimul) și produsul (senzația) nu sunt efectiv producător și produs.

17.

**Atomii formei nu produc senzații,
Pentru că ei transcend tărâmul simțurilor.
[Dacă se afirmă că] forma este produsă prin agregare,
[Producerea prin] adunare la un loc nu este acceptată nici ea.**

Atomii formei, oricât de mult i-am diviza, nu au nicio componentă cu rol în senzație – nici atomii din formă și nici cei din organele de simț. Dacă se afirmă că atomii sunt produși prin agregare, prin compunere, prin alăturare de componente, constatăm că de fapt din elemente fără esență, nesubstanțiale nu se poate compune sau agrega ceva cu substanță, cu esență, și că acel produs nu este monolitic, nu este real. Nici în cazul formei în general, producerea prin agregarea de atomi nu generează de fapt un „produs”.

18.

**Prin împărțirea în termeni de dimensiuni spațiale,
Până și atomul este constatat ca având părți;
Ceea ce este analizat în termeni de părți,
Cum poate fi, logic, un atom?**

Știința modernă confirmă afirmațiile Divinului Buddha repetate de Ārya Nāgārjuna: un atom are părți, și fiecare dintre părțile sale are părți la rândul ei, fără să se fi găsit până acum vreo „parte indivizibilă” sau fundamentală, ci doar părți prea mici pentru a fi investigate deocamdată; în plus, atomul are dimensiuni spațiale pe toate cele zece direcții. Așadar, nu există un atom monolitic, indivizibil, așa cum este definiția cuvântului „atom”.

19.

În ceea ce privește același obiect

Pot apărea păreri foarte diferite:

O formă care este frumoasă pentru cineva,

Pentru altcineva este altceva.

20.

[n.t. De exemplu,] același corp de femeie,

Pentru un ascet, pentru un lacom senzual și pentru un câine [sălbatic]

Va părea în trei feluri [n.t. foarte diferite]:

Un cadavru, un obiect al dorinței, și mâncare.

Acest lucru dovedește că forma nu conține intrinsec o caracteristică de frumos, de urât sau de comestibil, ci că perceperea ei depinde de ființa care percepe și de formațiunile ei mentale. Ascetul, care a respins toate plăcerile senzuale, va vedea corpul femeii ca fiind un simplu cadavru animat; un bărbat cu dorințe senzuale va vedea corpul femeii ca fiind atrăgător, de dorit, iar un câine sălbatic sau un alt animal carnivor îl va vedea ca fiind de mâncare. Așadar, însușirile nu sunt intrinseci, ci apar în dependență, adică par, nu sunt.

21.

[Unii afirmă] „Identitatea acelui obiect este cea care funcționează”,

[Dar] nu este asta ca și cum ai fi rănit într-un vis?

Între vis și starea de veghe nu există nicio diferență

În ceea ce privește funcționarea lucrurilor.

Dacă „identitatea unui obiect” este ceea ce este agent, ceea ce are existență permanentă dar mereu schimbătoare, ca un fel de continuum existent cu adevărat, atunci dacă am visa că suntem răniți, ar trebui să fim răniți și când ne trezim din somn. Sau, dacă în somn am fost răniți și după ce ne-am trezit din somn nu mai suntem răniți, atunci înseamnă că această continuitate nu este de fapt o continuitate, nu există o „identitate fundamentală” care să fie ca un fir care să „treacă” prin „eu în timpul visului” și „eu în starea de veghe”, și în consecință nici nu există o continuitate a stărilor. „Identitatea unui obiect” este doar imaginare.

22.

**În termeni de obiecte și subiecte,
Orice apare conștiinței,
Separat (sau independent) de cognițiile în sine,
Nu există niciun obiect exterior nicăieri.**

Sau:

Cât despre apariția conștiinței
Sub formă de subiect și de obiect,
[Trebuie să realizăm că], separat de conștiință,
Nu există niciun obiect exterior.

Nu există niciun obiect real, independent, „în spatele” unui obiect perceput, sau un obiect ca substrat sau ca bază pentru perceperea lui, indiferent în orice mod, de către „conștiință”, deoarece în acest caz acest obiect ar trebui să fie perceput în mod identic de orice „conștiință” – lucru demonstrat de experiență ca fiind neadevărat, și ilustrat mai sus prin exemplul cu corpul femeii. Din moment ce orice „obiect” este perceput diferit în funcție de „conștiința” care îl percepe, înseamnă că acel obiect nu există în mod real, independent, prin sine însuși, cu propriile-i caracteristici prestabilite dincolo de orice cauze și condiții. În afară de cognițiile în sine care apar conștiinței, cum ar fi „uite un obiect, uite o masă”, nu există cu adevărat un obiect extern „masă”.

Putem să fim induși în eroare de cuvântul „separat” din contextele „de cognițiile în sine” sau „de conștiință”. Nu există niciun fel de dharme, separate sau nu de ceva. „Separat” este pus aici doar pentru a arăta că dharmele sunt doar imaginate, și nu reale, și nici nu există „ceva” care pare „altceva” din cauza unei iluzii, ci că orice percepție e doar iluzie fără *niciun* sprijin real, fie corect, fie greșit.

Așadar, par să existe „obiecte exterioare”, însă această presupunere este total incorectă.

23.

**Așadar, nu există deloc obiecte exterioare
Care să existe ca entități (dharme).
Înseși percepțiile conștiințelor individuale
Apar ca aparențe ale formei¹.**

„Individuale” aici are sensul de „fiecare conștiință în parte”.

¹ Sau: Răsar sub aspectul de formă.

Nu există obiecte existente ca atare, independente, existente în realitate, bine stabilite și conturate, stabile, permanente, și care să fie percepute în același fel indiferent de conștiința care percepe. Numai percepțiile conștiințelor individuale sunt iluzii de obiecte externe.

24.

**Așa cum o persoană a cărei minte este păcălită și perturbată
Vede iluzii magice, miraje,
Și orașe de spirite Gandharva,
Tot așa sunt văzute și formele și [n.t. sunetele, gusturile, mirosurile și
atingerile].**

Procesul perceptiv nu este bazat pe nimic real, pe nimic existent, și de aceea percepția unui obiect aparent nu este cu nimic diferită de percepția unui obiect despre care se știe că este complet iluzoriu, sau de percepția din vis – tocmai pentru că este același caz.

25.

**[Divinul Buddha] a predat agregate, elemente și așa mai departe
[Numai] pentru a învinge agățarea de ideea de „sine”.
Prin sălășluirea doar în minte¹,
Cei foarte binecuvântați renunță chiar și la aceste [învățături].**

Pentru a elimina credința greșită în existența unui „sine”, Divinul Buddha a predat analiza pe părți a acestui „sine”, pe agregate, pe elemente, și așa mai departe, care are doar rolul de a demonstra absența sinelui.

Însă ființele care au multe bogății în sens spiritual, cum ar fi merite, putere de pătrundere, inteligență, calm mental, acces la Dharma, și așa mai departe, după ce au practicat învățăturile și s-au convins, renunță atât la aceste învățături analitice de descompunere a aspectelor sinelui aparent (pentru convingerea asupra irealității lui) cât și la noțiunile ajutătoare (agregate, elemente, etc.), și sălășluiesc doar în minte, sau în starea de „numai minte”, adică în pura conștiință, fără nimic altceva (inclusiv fără percepții).

Numeroși maeștri au predat explicit învățături despre pura conștiință, numită și perfecțiunea înțelepciunii (prajñā pāramitā), sau măsura perfecțiune sau completitudine (mahāsaṅghī în sanscrită, dzogchen sau dzogpachenpo în tibetană).

Pentru aprofundare, recomand cititorului tratatul lui Ārya Padmasambhava numit „Eliberarea de la sine prin a vedea cu goala conștiință” (în limba engleză

¹ Sau: în pura conștiință.

„Self-Liberation through Seeing with Naked Awareness”), disponibil pe pagina web de la începutul textului, precum și o contemplare după „Cele șase sfaturi ale lui Tilopa” (literalmente numai șase cuvinte în original, dar care nu se pot traduce în numai șase cuvinte din limba română). O variantă de traducere este următoarea:

*Nu-ți aminti.
Nu proiecta.
Nu gândi.
Nu examina.
Nu influența.
Stai [n.t. perfect liniștit(ă)].*

Sau: „Lasă în pace trecutul, lasă în pace viitorul, lasă în pace prezentul, încetează orice încercare de a înțelege (sau analiza), și orice încercare de a exercita control. Nu fă *absolut* nimic, odihnește-te complet.”

26.

**Pentru cei care propun [doar] conștiința
Această lume cu multe aspecte este stabilită ca [numai] minte.
Care ar putea fi natura acelei conștiințe?
Voi explica acum acest lucru.**

Unele școli cum ar fi Cittamātra (numită și Yogācāra) susțin că această lume este doar minte și nimic altceva, și consideră că această minte este reală, existentă în sine.

27.

**„Toate acestea sunt doar propria minte”,
Înțeleptul Suprem a afirmat aceasta
[n.t. Numai] pentru a elimina frica celor copilăroși;
Acesta nu este Adevărul.**

Asemenea analizei absenței sinelui în agregate descrisă în versetul 25, și aceasta este doar o metodă pentru a face să înceteze ideile greșite, și nu o descriere a realității adevărate.

28.

**Ceea ce este presupus ca existând,
Dependentul și împlinitul – acestea trei
Au o singură natură proprie: Vacuitatea.
Identitățile lor sunt [doar] construite pe baza minții.**

Imaginatul, dependentul, absolutul, toate trei sunt Vacuitate, sunt numai imagineri ale minții. Orice fenomen, inclusiv aparența că este real, este doar construcție mentală, și nimic altceva. Minte, la rândul ei, este numai o suprapunere, o presupunere a unei esențe în multitudinea de așa-numite procese mentale.

29.

**Pentru cei care se desfată în Marele Vehicul (Mahayana)
Divinul Buddha a predat, descris pe scurt:
Lipsa de esență în perfectă egalitate, calm și echilibru,
Și că mintea este primordial non-produsă (neapărută).**

Aceasta este o descriere sau o indicare a realității adevărate: absența sinelui sau a esenței în dharme, de unde și perfectă egalitate între toate dharmele, și bineînțeles între natura minții și toate dharmele, sau vacuitatea, fără nicio excepție.

30.

**Susținătorii practicilor yoghine afirmă că o minte purificată
[Apărută] prin stăpânirea [completă a] propriei minți,
Și prin revoluția totală a stării sale,
Este o sferă a propriei sale conștiințe reflexive.**

Acest lucru îl susțin sistemele yoghine, învățatură explicată pe larg și în „Yoga Sutra” lui Patanjali, ideea fundamentală fiind că o „minte purificată” obținută prin „purificarea minții grosiere” este de fapt scopul și finalitatea oricărui antrenament spiritual, și că acea „minte purificată” este eternă și conștientă de sine însăși; în unele sisteme de idei este inclusă și într-un Sine mai cuprinzător. Și școala Yogācāra susține idei similare.

Urmează mai departe demonstrația faptului că aceste idei sunt greșite, invalide.

31.

Ceea ce este trecut, nu mai este;

Ceea ce urmează să fie, nu este găsit nicăieri;

În timp ce sălășluiește,

Locul unde se află este complet transformat;

Cum poate exista [o asemenea conștiință] în prezent?

Dacă această minte sau conștiință ar fi existentă cu adevărat, atunci ar apărea contradicții: totuși, mintea trecută nu mai este, cea viitoare încă nu există (așadar această minte nu este eternă), iar cea prezentă ar sălășlui într-un loc complet transformat de la un moment la altul. Indiferent că ne referim la corp sau la întreaga Existență, de la oricare moment la altul, transformarea este radicală, deși nu este evidentă prin organele de simț, iar afirmația „această dharma este aceeași cu dharma de acum câteva momente” se bazează doar pe o aproximare grosolană a constanței unor caracteristici definite dependent, și văzute vag. De fapt, nicio moleculă, niciun atom, nicio particulă și nicio subparticulă (toate având subparticule, ș.a.m.d.), la nivel oricât de mic, nu se mai află în aceeași stare, în aceeași poziție, etc.

Mai mult, o asemenea minte nu poate „exista mereu în prezent”, așa cum susțin anumite curente de gândire, pentru că acest „prezent” este numai un concept. Oricât am împărți un „moment” în trecut, prezent și viitor, „prezentul” rămas poate fi la fel împărțit, și așa mai departe, la infinit. Am ajunge în încercarea de determinare la rezultatul că „prezentul” are durata fix egală cu zero. În plus, între oricare două stări de „prezent”, locul în care s-ar găsi o asemenea minte ar fi complet schimbat, inclusiv din punct de vedere material – atomic, subatomic, etc., deci nu există un prezent real, nici etern și nici continuu.

32.

Orice ar fi, nu este cum pare;

Oricum ar părea, nu este așa;

Conștiința este lipsită de „sine”, de „esență”;

[Și] conștiința nu are nicio altă bază.

Orice pare că există, *nu* există de fapt și nici nu are caracteristicile pe care pare să le aibă; invers, *oricum* ar părea să fie, *nu* este așa în realitate. Conștiința nu este un sine (sau o esență), nu conține un sine, nu aparține unui sine, nu este inclusă într-un sine, așadar nici baza conștiinței nu este acest sine presupus în mod greșit că există. Conștiința nu are nici vreo altă bază reală, prin bază înțelegându-se fie cauză, fie condiție, fie suport. Așadar, ideea de conștiință este imagine invalidă.

33.

**Dacă este aproape de un magnet natural,
Un obiect de fier se mișcă repede într-o direcție oarecare;
Nu are minte [proprie],
Și totuși pare ca și cum ar avea.**

O bucată de fier pusă lângă un magnet natural se va mișca datorită câmpului magnetic al acestuia, într-o anumită direcție, în funcție de forma câmpului respectiv și de poziția relativă a celor două obiecte. Deoarece câmpul magnetic nu este vizibil cu ajutorul simțurilor, bucata de fier pare că se mișcă singură, ca și cum ar avea minte și ar acționa – însă, desigur, nu este așa.

34.

**Tot așa, și conștiința de bază
Pare să fie reală, deși nu este;
Ea se mișcă înainte și înapoi,
Și păstrează existența.**

Conștiința fundamentală (nu conștiința, ci conștiința de bază, conștiința-depozit, ālaya-vijñāna, din care apar celelalte tipuri de conștiință) pare să fie reală deși nu este. Dependent de cauze și condiții, ea se „mișcă” în toate direcțiile, au loc activități apărute dependent, și astfel ea pare „vie”. În acest mod se menține procesul de transmigrare prin cele trei tărâmurii ale existenței. În realitate, asemenea bucății de fier aflate în câmpul magnetic, ālaya-vijñāna nu este vie, nu este un sine, și nici baza pentru o ființă, ci este pur și simplu o dharma (un fenomen) inertă, mereu dependentă de cauze și de condiții, lipsită de orice existență proprie (sau reală), și de orice esență (la fel ca oricare altă dharma).

35.

**La fel cum oceanul și copacii
Se mișcă deși nu au minte,
Tot așa, conștiința de bază
Se mișcă încoace și încolo
În dependență de un corp.**

Mișcarea conștiinței fundamentale este dependentă de un corp, așa cum mișcările de suprafață ale oceanului, și copacii, se mișcă în dependență de mișcarea aerului, de gravitație, etc.

36.

Dacă se consideră

Că fără un corp nu există conștiință,

Trebuie să explicați ce este această conștiință

Care este obiectul cunoașterii specifice proprii cuiva.

Sau, ultimele două rânduri:

Trebuie să explicați și ce fel de cunoaștere de sine specifică

Posedă această conștiință.

Dacă unii consideră că în absența corpului nu există niciun fel de conștiință, atunci aceștia trebuie să explice ce este conștiința care poate fi limpede sesizată, care nu depinde de nici un factor, și nu este sub nicio influență.

37.

Numind-o conștiință specifică conștientă de sine însăși,

Afirmați că este o entitate (o dharma);

Mai mult, afirmând că „este asta”,

Afirmați și că este lipsită de putere.

Sau, ultimele două rânduri:

Dar de asemenea se spune că

Nu este posibil să afirmăm „[Exact] aceasta este!”

Dacă se definește într-un fel oarecare, atunci se ajunge la concluzia că este o entitate de un anumit fel, și că ar depinde de ceva, ceea ce o face lipsită de putere la modul adevărat, de a avea activitate, de a produce, așa cum a fost explicat în versetul 8.

De asemenea, această conștiință este imposibil de indicat sau de arătat, ceea ce indică faptul că nu are o existență adevărată, care ar fi evidentă.

38.

După ce a stabilit și constatat el însuși [n.t. adevărul],

Pentru a-i ajuta și pe alții să constate,

Înțeleptul acționează excelent,

Întotdeauna fără greșală.

După ce a avut experiența și realizarea directă a acestei conștiințe și a realizat corect Realitatea, înțeleptul (sau realizatul) îi ajută și pe alții să facă acest lucru, acționând fără greșală datorită realizării.

Această conștiință este indicată și în cele două texte menționate în comentariul de la versetul 25. În cazul lucrării lui Ārya Padmasambhava are loc o introducere directă, iar în cazul lucrării lui Tilopa, aplicarea ei duce la realizarea clară a acestei conștiințe.

39.

Cunoscătorul cunoaște cognoscibilul;

Fără cognoscibil, nu [este posibilă] cunoașterea;

Așadar, de ce nu acceptați

Că nici obiectul și nici subiectul nu există [deloc]?

Cunoscătorul și cognoscibilul sunt definite în dependență reciprocă. Numim „cunoscător” ceea ce cunoaște ceea ce se poate cunoaște, și „cognoscibil” ceea ce se poate cunoaște de către cunoscător. Propriu-zis, aceste definiții nu au nicio bază solidă, exterioară lor. Nu există nici „obiecte” cum ar fi un cunoscător, și obiecte exterioare, ci acestea sunt doar interpretare, imaginare, percepție susținută prin dependență reciprocă (ce nu demonstrează nimic). Astfel, cunoscătorul și cognoscibilul nu există în realitate, ci numai ca simple noțiuni imaginate.

De fapt, nicio definiție sau noțiune nu are o bază solidă, toate sunt stabilite în dependență reciprocă; până și fiecare dintre cuvintele din dicționar sunt definite pe baza altora, niciunul nu are o semnificație independentă. Fiecare cuvânt este certificat ca având sens de către alte cuvinte, așadar întreg eșafodajul noțiunilor este lipsit de orice bază solidă sau reală.

40.

Mintea este doar un simplu nume,

În afară de numele său, ea există ca nimic.

Așadar, vezi conștiința ca pe un simplu nume.

Și nici [măcar] numele nu are natură intrinsecă.

„Mintea” este doar o noțiune, un nume, și nimic altceva, nu are vreun corespondent real, adevărat, ci este pură imaginație, așa cum am explicat în comentariul de la versetul 13. Nu există *ceva* care să fie *etichetat* drept „minte”. La fel nici „conștiință”, oricum ar fi definite aceste două noțiuni. Nici măcar numele (noțiunea, sau noțiunea de noțiune) nu are natură proprie, reală, intrinsecă de „nume”, ci este tot un simplu nume, o simplă noțiune. Altfel spus, toate dharmele „există” doar nominal, și până și nominalitatea este ceva strict nominal.

41.

**Fie înăuntru, fie afară,
Sau undeva între cele două,
Victorioșii nu au găsit niciodată mintea;
Așadar, mintea are natura iluziei.**

Victorioșii (Buddhașii) nu au găsit nicăieri vreo „minte” reală. Așadar, ideea de minte este numai iluzie.

42.

**Distincția culorilor și a formelor,
Sau cea de obiect și subiect,
De mascul, de femelă și de neutru –
Mintea nu are asemenea forme fixe.**

Toate aceste noțiuni nu sunt intrinseci minții, ci doar par astfel. În fapt, sunt apariție dependentă, imaginare.

43.

**Pe scurt, Buddhașii nu au văzut niciodată
Și nici nu vor vedea vreodată [o asemenea minte];
Deci cum pot ei vedea ca natură intrinsecă
Ceea ce este lipsit de natură intrinsecă?**

O asemenea minte nu se poate vedea, sesiza, constata nici măcar de către cei omniscienți, pentru că nu există de fapt. Așadar, cei care susțin că mintea este natura intrinsecă a tuturor fenomenelor nu înțeleg faptul că mintea nu are de fapt o natură intrinsecă, nu este reală, și de aceea nu poate fi la rândul ei o natură intrinsecă pentru ceva, nu poate fi o esență pentru fenomene. Școlile Yogācāra și Cittamatra susțin în mod greșit acest lucru.

44.

**„Entitate” (sau „dharma”) este o conceptualizare;
Absența conceptualizării este [realizarea] Vacuității;
Acolo unde apare conceptualizarea,
Cum poate fi Vacuitate?**

Sau, ultimele două rânduri:
Acolo unde are loc conceptualizarea
Cum poate fi realizată Vacuitatea?

Orice dharma este de fapt simplă conceptualizare, o construcție mentală imaginară, nu există nici vreun corespondent adevărat al ei, și nici nu există acea dharma ca atare, în realitate. Atât conceptualizarea cât și absența conceptualizării sunt bineînțelese vacuitate (adică sunt complet lipsite de orice esență), însă aici Ārya Nāgārjuna se referă la vacuitate ca realizare, ca înțelegere directă a stării de fapt.

45.

**Mintea în termeni de perceput și percepător:
Pe aceasta, Tathāgatașii nu au văzut-o niciodată.
Acolo unde este perceput și percepător,
Nu este Trezire (Iluminare).**

Buddhașii nu au văzut nicăieri vreo minte duală, sau vreo minte care percepe, sau ceva de perceput, deoarece așa ceva nu există. Acolo unde au loc (sau apar) ideile de perceput și percepător, nu este Trezire, nu este realizare a realității adevărate.

46.

**Lipsite de semne (sau de caracteristici) și de apariție,
Lipsite de realitate substanțială, și transcenzând vorbirea,
Spațiul, Mintea Trezirii (Bodhicitta) și Trezirea
Posedă caracteristicile non-dualității.**

„Substanță” are sensul de esență.

Uneori Divinul Buddha a folosit descrierea printr-un paradox, ca de exemplu: „semnul” acestor trei este non-dualitatea, care de fapt nu este „ceva”, sau despre dharma în general a spus că „semnul lor este lipsa completă a oricărui semn”.

47.

**Cei care sălășluiesc în esența Trezirii,
Cum ar fi Divinii Buddha,
Și toți cei cu o măreață compasiune¹
Cunosc mereu Vacuitatea ca fiind asemenea spațiului.**

¹ Adică Ārya Bodhisattvașii.

48.

**Așadar, meditați constant la această Vacuitate:
Baza tuturor fenomenelor,
Liniștită, calmă, și asemeni iluziei,
Fără nicio bază, și distrugător al existenței ciclice.**

Prin meditația la Vacuitate, așa cum a fost corect descrisă aici, și prin realizarea ei în mod direct, se oprește existența ciclică, se opresc nașterile repetate în Samsara. „Baza” tuturor fenomenelor nu este o bază reală. Și vacuitatea este tot lipsită de esență, nu este *ceva*.

49.

**Ca „non-apariție”, ca „vacuitate”, sau ca „non-sine”:
[Înțelegeți] Aseitatea [în acest fel];
Meditația la un adevăr mai puțin profund –
Nu este meditație [adevărată].**

Noțiunea de „non-apariție” sau de „non-producere” este descrisă pe larg în Prajñāpāramitā Sutra, aceasta fiind ideea principală din acest discurs al Divinului Buddha.

Cei care meditează la orice altceva decât una dintre aceste trei noțiuni (non-apariție, vacuitate, non-sine sau non-esență) folosite pentru descrierea și realizarea realității „așa cum este ea” (sau Aseitate), nu fac o meditație adevărată.

Meditațiile de calmare, de liniștire, de vizualizare, de conceptualizare, meditațiile pentru puteri mentale, pentru renașteri în anumite tărâmuri, meditațiile pentru oprirea proceselor mentale, sau pentru contactul cu anumite zeități sau divinități, toate acestea nu sunt meditații adevărate, iar efectul lor nu este Eliberarea de ignoranță și de aceea și de suferință.

50.

**Noțiunile de virtute și de non-virtute
Sunt caracterizate drept [temporare și] dezintegrate;
Divinul Buddha a vorbit despre vacuitatea lor;
În afară de aceasta, nicio Vacuitate nu este susținută.**

Sau:

Noțiunile despre pozitiv (sau afirmativ) și negativ
Au semnul dezintegrării.
Divinul Buddha a vorbit despre vacuitate[a lor],

Însă alții nu acceptă Vacuitatea.

În afara exprimării conform convențiilor imaginare, nu se susține că ar exista o Vacuitate reală, sau independentă de orice dharme, sau care să „pătrundă” dharmele. „Vacuitate” este numai o noțiune descriptivă despre absența oricărui „miez” sau „esențe”, și nu ceva existent în sine. Până și clasificarea în „bun” și „rău” este lipsită de orice bază reală și de orice esență, și au caracteristica aparentă de a înceta.

51.

**Sălășluirea unei minți care nu are niciun obiect
Este definită drept caracteristica spațiului;
[Așadar, Buddhașii] spun că meditația asupra Vacuității
Este [de fapt] o meditație asupra spațiului.**

Sau:

Locul unde se află o minte care nu are nicio bază,
Are semnul spațiului.
Buddhașii susțin că dezvoltarea [realizării] vacuității
Este [n.t. ca] dezvoltarea spațiului.

52.

**Cu răgetul Vacuității, ca răgetul unui leu,
Toate dogmele sunt înspăimântate;
Oriunde locuiesc asemenea vorbitori (despre Vacuitate)
Acolo Vacuitatea pândește [n.t. pentru a se revela].**

Toate dogmele sunt dovedite ca fiind incorecte, fiind demonstrate ca fiind și ele tot vacuitate. Și orice ar susține ele, orice ar indica, este tot vacuitate. „Răgetul unui leu” este o expresie de laudă folosită pentru vorbirea Divinului Buddha care, asemenea unui leu care impresionează și se aude până departe, făcea auzită Dharma.

53.

**Pentru cei care conștiința este temporară,
Pentru aceia nu poate fi permanentă;
Deci dacă mintea este nepermanentă,
Cum poate acest fapt să fie inconsecvent cu vacuitatea?**

Orice este nepermanent este și lipsit de esență, este vacuitate, și invers.

54.

**Pe scurt, dacă Divinii Buddha susțin
Că mintea este nepermanentă,
Cum nu vor susține ei
Că este de asemenea și vidă?**

Din moment ce mintea este nepermanentă, înseamnă că este schimbătoare (deci nu are esență), și că este dependentă de cauze și condiții. Așadar, implicit este și „vidă”, sau „goală pe dinăuntru”, adică lipsită de orice „nucleu tare”, de orice substanță sau esență. Acest lucru este valabil pentru orice dharma.

55.

**Încă de la începutul începuturilor,
Mintea nu a avut niciodată vreo natură [intrinsecă, vreo esență];
Nu este afirmat aici că o dharma
Care posedă existență intrinsecă ar fi [cumva] lipsită de o natură.**

Dacă ceva are existență intrinsecă, trebuie neapărat să aibă și o natură intrinsecă, o esență proprie, caracteristici proprii a căror existență să nu depindă de nimic. Însă dacă nu are așa ceva, înseamnă că nu are existență intrinsecă.

56.

**Dacă cineva afirmă asta, acea persoană abandonează
Baza din minte a ideii de sine (de esență);
[Însă] nu este în natura dharmelor
Să transcendă propria natură intrinsecă.**

Sau, primele două rânduri:

Dacă cineva afirmă aceasta, rezultatul este
Abandonarea ideii că mintea are o bază reală.

Dacă cineva afirmă „o dharma care posedă existență intrinsecă este lipsită de o natură proprie”, ca în ultimele două rânduri din versetul 55, și dacă mintea chiar ar fi o dharma cu existență intrinsecă, atunci chiar această afirmație ar duce la eliminarea din minte a ideii de „natură proprie” (sau „esență”, sau „sine”), pentru că afirmația ar avea existență intrinsecă, fiind apărută dintr-o minte cu existență intrinsecă, și de aceea ar avea și efect, și anume acela de a anula natura proprie – ceea ce ar duce automat la Trezire. Însă nu se întâmplă așa, și mai mult, dacă o dharma ar avea o natură proprie, de exemplu dacă mintea ar avea o natură proprie, ea nu ar putea-o transcende, deoarece o natură proprie ar trebui

să fie permanentă, fixă, stabilă, neschimbătoare, și de aceea ea nu ar putea fi înlocuită cu o alta, fie ea și transcendentă. Așadar, ideea că mintea sau vreo dharma în general are natură proprie duce la încă o contradicție, deci nu este validă.

57.

**Așa cum dulceața este natura melasei (sau a zahărului),
Și fierbințeala este natura focului,
Tot așa, noi susținem că
Natura tuturor dharmelor este Vacuitatea.**

Aici „natura” se referă la o caracteristică convențională, la o proprietate aparentă generală a unei categorii de dharme. Dulceața sau fierbințeala nu sunt „naturi proprii”, ci proprietăți convenționale. Melasa, sau focul, nu există cu adevărat, nu au niciun fel de semne, niciun fel de proprietăți intrinseci.

Atunci când Ārya Nāgārjuna afirmă că natura tuturor dharmelor este Vacuitatea, nu trebuie să înțelegem că Vacuitatea este ceva real, sau mai real decât orice altceva. „Vacuitatea” este doar un cuvânt care desemnează absența oricărei naturii proprii, intrinseci, absența oricărei esențe, așa cum „spațiu” desemnează absența oricărui obiect, a oricărei prezențe, etc., și nu ceva existent.

58.

**Când cineva vorbește despre Vacuitate ca natură [a dharmelor],
În niciun caz acea persoană nu susține nihilismul;
Tot așa, acea persoană
Nu susține nici eternalismul.**

Sau:

Când cineva spune că Vacuitatea

Este natura dharmelor,

În niciun caz nu susține că ceva este distrus

Sau că este etern.

Atunci când cineva afirmă că natura fenomenelor este Vacuitatea, adică absența oricărei naturi adevărate, a oricărei esențe reale, se afirmă lipsa apariției reale, sau altfel spus apariția dependentă. Așadar, nu este nihilism, care propune inclusiv absența dependenței, a cauzalității.

La fel, acea persoană nici nu afirmă că Vacuitatea ar fi o natură sau o esență reală, și deci că dharmele ar fi existente cu adevărat, și că ar avea o esență reală

permanentă (ca și cum Vacuitatea ar fi o esență reală permanentă), sau că dharmele ar fi permanente, deci nu se susține nici viziunea eternalistă.

Așadar, nu este susținută niciuna dintre aceste două extreme. Aceasta este numită și „Calea de Mijloc”.

59.

**Începând cu ignoranța și sfârșind cu moartea,
Toate procesele care apar
Din cele douăsprezece verigi ale Apariției Dependente,
Susținem că sunt ca un vis și ca o iluzie.**

60.

**Această roată cu douăsprezece spițe
Se rostogolește pe drumul existenței ciclice;
[Separat de ea,] nu se poate găsi vreo ființă simțitoare
Care să treacă prin experiența fructelor faptelor sale.**

Cele douăsprezece verigi ale apariției dependente ale unei ființe sunt doar un cerc vicios care se auto-întreține (vezi Esența apariției Dependente, scrisă tot de Ārya Nāgārjuna, și care poate fi găsită pe aceeași pagină web pe care se găsește acest text) și nu sunt etape în existența unei ființe, deși pot părea astfel. În afara acestei roți, sau în exteriorul ei, sau în interiorul ei, nu există nicio ființă simțitoare, care să fie martor sau simțitor, sau orice altceva. La fel cum bucata de fier de la versetul 33 nu are minte și totuși se mișcă sub influența unui câmp magnetic, așa și aceste verigi ale apariției dependente sunt în mișcare fără ca să existe vreo ființă în ele, sau vreo ființă care să le pună sau să le mențină în mișcare.

61.

**Așa cum în dependență de o oglindă
Apare o imagine completă a feței cuiva:
Fața nu s-a mutat în oglindă –
Și fără ea nu există imagine [a feței],**

62.

**Tot așa, agregatele se recompun într-o nouă existență.
Înțelepții înțeleg mereu
Că nimeni nu se naște în altă existență,
Și că nimeni nu se transferă într-o altă existență.**

Ca parte a procesului învârtirii roții cu douăsprezece spițe, cele cinci agregate se recompun din nou și din nou. Cele cinci agregatele nu se transferă, nu se mută, nu migrează într-o altă existență, ci apar, la fel ca imaginea feței, „fața” aici fiind ignoranța, tendințele și acțiunile anterioare.

Cei înțelepți realizează faptul că „nu se naște o ființă” într-o existență următoare (și implicit și că nu a murit vreo ființă în existența anterioară), și că nici nu există o „ființă” (ca un suflet sau sine, de exemplu) care să fi trecut prin procesul morții, să se fi separat de agregate, și apoi să se transfere în următoarea existență, să „intre” în următoarele agregate. Aceste idei sunt complet greșite, acest ciclu este lipsit de orice „sine”.

63.

**Pe scurt, din fenomene goale, vide,
Apar [numai] fenomene goale, vide;
Agent, acțiune (karma), fructe (sau rezultate),
Și cel care le savurează:
Cuceritorul a predat că acestea sunt [strict] convenționale.**

Din fenomene goale, vide, fără esență, apar și pot apărea numai fenomene de același fel, adică vide. În dharme nu există nicio esență, nici un sine. Agentul adică ființa, karma adică acțiunile, fructele adică efectele acțiunilor (plăcute, neutre sau neplăcute) și cel care le savurează adică ființa (sau ființa dintr-o viață următoare), sunt lipsite de esență, sunt doar concepte, și nu ceva real, și bineînțeles nici nu reflectă ceva real.

64.

**Așa cum sunetul tobei sau un vlăstar
Sunt produși dintr-o colecție [de factori],
Așa susținem și că lumea exterioară, a apariției dependente,
Este asemenea unui vis și a unei iluzii.**

Sunetul tobei apare în dependență de membrană, de lovirea ei, de corpul gol pe dinăuntru al tobei etc., iar vlăstarul apare în dependență de sămânță, de sol, de umezeală, de căldură, de lumină, etc.

Iluzia magică apare în dependență de magician și de acțiunile acestuia, iar visul apare în dependență de factorii mentali și de acțiunea de a dormi. Toate aceste apariții sunt de același fel: sunt apariție dependentă, lipsită de orice esență.

65.

Faptul că fenomenele (dharmele) se nasc din cauze

Nu este niciodată contrar [evidenței];

Din moment ce cauza este goală (sau lipsită) de cauză,

O înțelegem ca fiind goală (sau lipsită) de apariție.

Este evident că orice fenomene, obiecte, ființe (adică dharme) apar din cauze și din condiții. Cauza nici nu conține o „cauză” reală, o esență adevărată cu natură de cauză, și nici nu este o „cauză” reală în același sens. Mai întâi, pentru că este lipsită de esență și apoi, convențional vorbind, pentru că este un efect al altor cauze, care la rândul lor au aceleași caracteristici ca această cauză analizată. Analiza poate continua prin regresie, la infinit, fără să fie găsită o cauză inițială, primordială, fundamentală.

Iar dacă se afirmă că o asemenea cauză ar fi un „Creator” inițial, pre-existent, permanent, independent, neschimbător, atunci această noțiune de „Creator” ar avea problemele evidențiate mai sus în versetele 7 și 8. Pe scurt, un „Creator” independent, deci permanent, nu este schimbător, ori creația înseamnă schimbare, iar decizia de a crea nu poate fi luată în funcție de factori exteriori, deoarece ar însemna că acei factori îl influențează. Iar dacă decizia de a crea este luată dintr-o cauză interioară, care este cauza acelei cauze? Încercând să explicăm, vom ajunge la o regresie infinită. Așadar, decizia de a crea nu poate veni din exterior și nici din interior, și nici nu poate exista secvențialitate (mai întâi creez ceva și apoi altceva), deoarece acea secvențialitate ar trebui să depindă la rândul ei de alți factori, care stabilesc ordinea. De asemenea, un „Creator” nu poate fi mulțumit sau nemulțumit de creația sa, deoarece asta ar implica o schimbare de stare, ceea ce contrazice presupunerea de permanență a acestui „Creator”. Așadar, teoria unui „Creator” pe post de cauză inițială nu este validă.

În concluzie, din moment ce cauza nu are o esență reală, este și lipsită de apariție, nu este „ceva”, nu este un produs, nu este o entitate reală, cu esență.

66.

Non-apariția tuturor dharmelor

Este limpede predată ca fiind Vacuitate;

Cele cinci agregate sunt indicate pe scurt

Prin [expresia] „toate dharmele”.

Faptul că nicio dharma nu apare indică limpede faptul că niciuna nu are esență. Aceste două formulări, adică non-apariția și vacuitatea, sunt exprimări echivalente, din două puncte convenționale de vedere. Așadar, Vacuitatea este

generalizată, nu există excepție. „Toate fenomenele” sunt incluse ca definiție în cele cinci agregate (skandha), nu există nici un fenomen care să nu fie formă (de orice fel), senzație, percepție, formațiuni mentale sau conștiință.

67.

**Atunci când adevărul este explicat așa cum este,
Convenționalul nu este împiedicat și nici ascuns.
Independent de convențional,
Nu putem găsi niciun adevăr.**

Sau, ultimele două rânduri:
Ceea ce este adevărat
Nu este ceva separat de convențional.

Explicația despre adevărul ultim nu contrazice și nu dă la o parte aparența convențională a fenomenelor, apariția dependentă nefiind decât non-apariție, absența apariției reale. Nu există un „adevăr ultim” care să poată fi găsit, simțit, realizat. „Realizarea adevărului ultim” este numai o denumire pentru realizarea absenței oricărui adevăr (convențional sau ultim).

68.

**Convenționalul este predat ca fiind Vacuitate;
Vacuitatea însăși este convenționalul;
Una nu are loc fără cealaltă,
La fel ca producerea și nepermanența.**

Convenționalul este simplă vacuitate, nu există nimic mai real decât atât, sau altfel spus vacuitatea și convenționalul sunt congruente, echivalente. La fel, faptul de a fi produs (adică de a apărea în orice mod) este echivalent și congruent cu faptul că este nepermanent, că nu va fi neschimbător și că nu va exista pentru eternitate, și că în realitate nu apare, ci are loc doar o percepție iluzorie, ireală, o identificare a cărei cauză este ignoranța, adică absența cunoașterii corecte.

69.

**Convenționalul apare din perturbările mentale și din acțiuni,
Iar acțiunile apar din minte;
Mintea este acumulată de către înclinații (sau tendințe);
Fericirea constă în a fi eliberat de înclinații.**

Sau, ultimul rând:

Când lipsesc înclinațiile, este fericire.

Percepția (sau convenționalul) are loc datorită perturbărilor mentale (*kleśa*) și a acțiunilor cauzate de acestea (*karma*). *Kleśa* și *karma* apar din minte, minte care la rândul ei este un continuum aparent, sau un proces aparent, care se datorează acumulării de înclinații (*vasana*).

Prin realizarea directă, clară și profundă a adevărului, a Aseității, orice înclinație încetează, deoarece încetează iluzia apariției, adică a existenței și a non-existenței. Deoarece orice înclinație se face către *ceva* sau dinspre *ceva*, și pentru că percepția existenței a *ceva* sau a orice *altceva* nu mai are loc, înclinațiile încetează.

Convențional descrisă, Eliberarea are loc astfel: prin încetarea înclinațiilor nu se mai acumulează minte (proces mentale), așadar nu mai are loc nici *karma* (acțiune), și nici suferință ca rezultat al ei, deci se oprește și noua acumulare de *kleśa* (idei greșite, sechele, etc.). În consecință nu mai apar nici percepțiile, adică nici convenționalul.

Dispariția înclinațiilor este un proces ireversibil, pentru că odată realizat adevărul, și realizarea nefiind un proces mental, nu poate avea loc uitarea, și nici „căderea înapoi” în idei imaginare, greșite. Așadar, lipsa înclinațiilor este fericirea adevărată, lipsită de orice urmă de suferință, și este și durabilă, adică nu fluctuează și nu încetează.

70.

O minte fericită este liniștită, într-adevăr;

O minte liniștită nu este confuză (sau derutată);

A nu avea confuzii este a înțelege adevărul;

Prin înțelegerea adevărului, se obține Libertatea.

Mintea fericită este implicit liniștită, deoarece lipsește cauza pentru agitație – nu există nemulțumire și atunci nu se încearcă evitarea a *ceva*, și fiind fericire nu se mai încearcă obținerea a *ceva*. Fiind liniștită și lipsind agitația, lipsesc și ideile (care întotdeauna sunt greșite, până și cele virtuose apar în dependență de erori cum este percepția, adică în dependență de ignoranță), deci lipsesc și confuzia și deruta în ceea ce privește natura adevărată a realității, care este astfel sesizată în mod direct. Prin realizarea ei, are loc Eliberarea.

71.

**Este descrisă ca Aseitate, ca Limita Realității,
Ca Lipsa Semnelor, ca Adevăr Final,
Și ca Minte supremă a Trezirii;
Este de asemenea descrisă ca Vacuitate.**

Toate acestea sunt expresii echivalente care indică natura adevărată a realității, Aseitatea - care este tot o simplă expresie ce indică, și nu ceva real.

72.

**Cei care nu înțeleg Vacuitatea
Nu vor obține Eliberarea.
Asemenea ființe ignorante se vor învârti
În închisoarea existenței de cele șase feluri.**

Ființele care nu înțeleg Vacuitatea nici nu pot și nici măcar nu sunt dispuse să se Elibereze deoarece nici măcar nu înțeleg greșeala fundamentală, iluzia încăpățânată și greșită, procesul de a „percepe lucruri (sau dharme)”. Din acest motiv nu este înțeleasă nici nevoia de Eliberare de această greșeală și de consecințele ei (suferința, și repetarea fără încetare a acestui cerc vicios greșeală-acțiune-suferință-greșeală etc.), și de aceea nici nu doresc și nici nu sunt dispuse să asculte Dharma și să o urmeze pentru a se Elibera. Aceste ființe ignorante se vor învârti din nou și din nou în închisoarea Saṃsārei, cu cele șase feluri de ființe (de destine).

Până aici, Ārya Nāgārjuna a explicat esența și adevărul realității fundamentale, fără realizarea căruia nu poate avea loc Eliberare, așadar a fost tratat subiectul Bodhicitei (Minții Trezirii) ultime.

Mai departe este explicat și aspectul compasiunii, așadar este tratat subiectul Bodhicitei convenționale, relative, cu partea de aspirație și cu cea de perseverență.

73.

**Când la această Vacuitate [așa cum a fost explicată]
Se meditează astfel de către yoghini,
Fără îndoială că va răsări în ei
Un sentiment atașat binelui celorlalți, [și vor gândi:]**

Yoghini aici are sensul nu de practicanți ai disciplinei Yoga, ci de practicanți ai Dharmei.

Cei mai mulți maeștri din prezent susțin că ar trebui cultivată mai întâi compasiunea, dorința de a face bine celorlalți, și aspirația de a elibera de suferință toate ființele (adică să se înceapă cu Bodhicitta relativă) și apoi să se continue cu Bodhicitta ultimă, adică realizarea directă, completă și clară a Aseității, a naturii adevărate a realității.

Deși această abordare are avantajul că ajută ființele să acumuleze merite, însuși Divinul Buddha (și bineînțeles Ārya Nāgārjuna) spune că ordinea abordării trebuie să fie inversă: mai întâi să aibă loc realizarea adevărului, și apoi compasiunea apare automat, inevitabil, în mod natural, ca o consecință. Așadar compasiunea nu trebuie dezvoltată separat, sau înainte de a face eforturi pentru realizarea realității, pe orice nivel. În majoritatea Sutrelor, Divinul Buddha vorbește mai întâi despre natura agregatelor, sau despre natura Realității, și abia apoi despre compasiune sau iubire binevoitoare.

Dacă până acum Ārya Nāgārjuna a abordat subiectul realității ultime și textul a folosit o anumită exprimare, începând cu acest verset se folosește exprimarea în cadrul viziunii și a noțiunilor convenționale, se discută în cadrul realității aparente, în cadrul apariției dependente, în cadrul cauzalității, folosind noțiuni ca „eu”, „ființe”, „bine” ș.a.m.d.

74.

„Acelor ființe

Care mi-au făcut bine în trecut,

De exemplu prin a-mi fi părinți sau prieteni,

Mă voi strădui să le răsplătesc bunătatea.”

75.

„Acelor ființe care sunt pârjolate

De focul perturbărilor mentale, în închisoarea existenței,

Pentru că le-am pricinuit suferință [în trecut],

Este potrivit ca eu să le ofer fericire [de acum încolo].”

Odată eliberați din închisoarea existenței, odată eliberați de focul perturbărilor mentale și de mizeria suferinței, este normal, natural și evident că trebuie să le ajutăm și pe celelalte ființe să ajungă să aceleași realizări, devine evident că, în afara Trezirii perfecte, este singurul scop care mai merită efortul de a fi urmărit.

76.

**Frucele (efectele) care sunt dezirabile sau indezirabile,
Sub forma nașterilor favorabile sau nefavorabile,
[Toate] sunt efectul ajutorării ființelor simțitoare
Sau la a le face rău.**

77.

**Dacă Divinii Buddha obțin starea neîntrecută [de Buddha]
Prin a se baza pe ființele simțitoare,
Atunci ce este atât de surprinzător în faptul că
Toate bogățiile care există la zei și la oameni,**

78.

**Cum ar fi cele de care se bucură Brahmā, Indra și Rudra,
Și Gardienii [obișnuiți ai] Lumii¹,
Tot ce există în acest sistem triplu de lumi,
Totul a fost generat prin ajutorarea celorlalți?**

Nu există nicăieri nicio bogăție și nicio virtute care să nu fi fost obținută sau generată prin ajutorarea celorlalți.

79.

**Nașterea ca ființe din infernuri, ca animale
Sau ca fantome înfometate,
Și feluritele tipuri de suferințe
Prin care trec ființele simțitoare:
Toate apar din vătămarea celorlalți.**

80.

**Foamea, setea, uciderea reciprocă,
Și agonia de a fi chinuit de dureri și de confuzie,
Care [toate] sunt greu de evitat, și neîncetate:
Acestea sunt fructe (sau efecte) ale vătămării celorlalți.**

¹ Și Buddha este numit Gardianul Lumii, sau Protectorul Lumii. Pentru a face distincția între Buddha însuși și categoria de zei numiți tot Gardieni ai Lumii, am adăugat cuvântul „obișnuiți”.

81.

**[Așa] cum există Buddhaitate, Mintea Trezirii (Bodhicitta),
Și nașterile favorabile [pe de o parte],
Și nașterile nefavorabile [pe de altă parte],
Să știi că efectele [karmice] asupra ființelor sunt de două feluri.**

Până și Buddhaitatea depinde de efecte bune drept cauze și condiții, în sensul în care o ființă, dacă nu are răgazul de a trăi în condiții relativ bune și favorabile, nu poate depune eforturile și nu poate efectua acțiunile și meditațiile necesare pentru realizarea adevărului realității.

82.

**Sprijiniți-i pe ceilalți cu tot ce se poate,
Și protejați-i așa cum v-ați proteja propriul corp!
Indiferența față de celelalte ființe
Trebuie evitată ca otrava!**

83.

**Nu datorită indiferenței (sau detașării) lor,
Au atins Discipolii o Trezire inferioară?
Buddhașii perfecti au atins Trezirea [completă]
Prin a nu abandona niciodată ființele simțitoare.**

Traducătorul are îndoieli asupra originalității acestor două versete de mai sus, atât din cauza conținutului cât și din cauza tonului folosit. Deși Arhații au atins o trezire inferioară Trezirii complete a unui Buddha, această trezire de Arhat este totuși o mare realizare, deși nu este finală și permanentă; și Arhații vor deveni Buddhași la un moment dat (vezi mai jos strofele 95 și 96); însuși Divinul Buddha a afirmat acest lucru – de exemplu că cele trei Căi: de Arhat, de Pratyekabuddha și de Buddha, sunt de fapt o singură Cale, cea care duce la realizarea de Buddha.

Mai mult, Buddha Śakyamuni a ajutat zeci de mii de oameni, și nenumărate alte ființe, să devină Arhați, și nu ar fi făcut acest lucru dacă ar fi fost ceva neimportant, negativ sau demn de dispreț.

Însă acest verset și altele similare, greșit înțelese, au dus încet-încet la conturarea unei atitudini de dispreț față de realizarea Arhaților, ca și cum aceasta nu ar fi bună de nimic – atitudine greșită care trebuie evitată.

84.

**Atunci când cineva vede [cauzele și] apariția
Fructelor faptelor benefice și non-benefice,
Cum poate cineva rămâne, chiar și pentru o clipă,
Atașat [numai] de propria bunăstare?**

85.

**Înrădăcinată ferm datorită compasiunii,
Apărând din vlăstarul Bodhicittei (Minții Trezirii),
[Adevărata] Trezire, care este singurul fruct al altruismului:
Pe aceasta o cultivă copiii Cuceritorului.**

„Cuceritorul” este Divinul Buddha. „Copii” aici are sensul de „cei care îl urmează, care îi urmează învățăturile”, adică Dharma. „Cultivă” are sensul de a o urmări pentru a o atinge, a o obține, a o realiza. Vezi versetul 103.

86.

**Când [n.t. Bodhicitta] devine fermă prin practică,
Atunci, îngrijorați de suferința celorlalți,
[Bodhisattvașii] renunță [până și la] extazul concentrării (Dhyāna¹)
Și intră până și în adâncimile iadului Avīci².**

În mod natural, Arhații și Pratyekabuddhașii, după ce au stabilizat viziunea corectă asupra realității, renunță la plăcerea foarte rafinată a concentrării lipsite de orice obiect și încep să ajute ființele simțitoare în toate modurile posibile, prin aceasta continuând pe Calea către Buddhitate.

87.

**Asta este într-adevăr uimitor, este demn de laudă!
Aceasta este calea excelentă a celor sublimi.
Faptul că își dăruiesc propria carne și averea,
Nu este deloc surprinzător [în aceste condiții].**

88.

**Cei care înțeleg această vacuitate a dharmelor
Și [totuși] se conformează legii karmei și a rezultatelor sale –
Asta este mai uimitor decât uimitorul!
Asta este mai minunat decât minunatul!**

¹ Vezi dicționarul.

² Vezi dicționarul.

„Legea karmei și a rezultatelor sale”: Legea cauzei și a efectului, a acțiunii și a rezultatului.

89.

**Cei care vor să salveze ființele simțitoare,
Renasc până și în mlaștinile existenței,
Însă acolo nu sunt murdăriți de mizeriile întâmplărilor sale,
Asemenea unui lotus crescut într-o baltă cu noroi.**

Deși ființele care au scopul de a salva de la suferință ființele simțitoare renasc până și în cele trei tărâmurile inferioare, ele nu sunt murdărite de aceste tărâmurile, la fel cum lotușii care apar într-o baltă cu noroi sunt albi, frumoși, curați, deși cresc și stau în condiții mizerabile.

Această comparație cu floarea de lotus este deseori folosită în Dharma, atât pentru un exemplu ca cel de mai sus, cât și pentru a ilustra apariția unui Buddha, asemuit cu floarea de lotus, în Samsara, asemuită cu mlaștina murdară.

90.

**Deși fii ai lui Buddha precum Samantabhadra¹
Au ars [complet] lemnul perturbărilor
Cu focul-înțelepciune al Vacuității,
Totuși apa compasiunii curge prin ei!**

91.

**Cei aflați sub puterea călăuzitoare a compasiunii
Manifestă acte de plecare [din Tușita], de naștere și bucurie,
De renunțare la regat, de angajare în practici ascetice,
De Măreață Trezire, de înfrângere a lui Măra și a hoardelor lui,**

92.

**De învârtire a Roții Dharmei,
Călătoria în tărâmul zeilor,
Și de asemenea manifestă actul plecării
Dincolo de limitele suferinței (în Mahāparinirvāṇa).**

Versetele 91 și 92 descriu ultima viață a lui Buddha Śākyamuni și, în linii mari, a oricărui Buddha.

¹ Un Bodhisattva care i-a fost discipol lui Buddha; este asociat cu practicile și cu meditația.

93.

**Sub forma lui Brahmā, Indra și Vișnu,
Și a formelor mânioase de Rudra,
Ei fac activități pline de compasiune,
Potrivite ființelor care au nevoie de călăuzire și de pace.**

Aceasta pare mai mult o laudă a zeilor venerați de hinduism, deoarece Buddha l-a vizitat pe Baka Brahmā și i-a demonstrat că este limitat și neiluminat, întâmplare relatată în „Brahmā-Nimantanika” Sutra. Mai mulți traducători au îndoiteli asupra originalității acestui verset, spunând că este cel mai probabil o adăugire ulterioară.

94.

**Pentru cei disperați aflați pe drumul existenței,
Pentru ușurarea lor, au fost predate
Două acumulări care duc la Marele Vehicul (Mahayana);
[Totuși], ele nu sunt ultime.**

Nici cele două acumulări (1) de înțelepciune și (2) de merit nu sunt reale, nu sunt absolute, nu au esență. Învățătura despre ele, ca și învățătura despre agregate, nu are sens ultim, final, ci este provizorie. Ca exprimare printr-un paradox, perfecțiunea înțelepciunii nu este atinsă prin acumularea de înțelepciune și de merit, dar asta nu înseamnă că se poate atinge fără aceste acumulări.

95.

**Cât timp nu sunt împinși de la spate de către Buddhași,
Discipolii¹ vor rămâne
Într-o stare de înțelepciune
Leșinați și intoxicați din cauza absorbirii în samādhi.**

96.

**Când vor fi împinși de la spate, atunci vor deveni atașați
De binele celorlalte ființe, în diverse feluri;
După ce vor aduna colecții de merit și de înțelepciune,
Vor atinge trezirea [completă a] unui Buddha.**

Aceasta este învățătura originară a lui Buddha, și contrazice versetele 82 și 83, comentate mai sus, a căror originalitate este pusă la îndoială.

¹ Auditorii (Śrāvaka, Arhații), și Pratyekabuddhații.

97.

**Deoarece există înclinațiile pentru cele două [obscurații]
Acele tendințe sunt numite semințe [ale existenței];
Din întâlnirea semințelor cu condițiile,
Este produs vlăstarul existenței ciclice.**

Aici Ārya Nāgārjuna se vorbește despre ființele obișnuite. Cele două obscurații sunt: 1. emoționale: cauza lor este atașarea de un sine individual, care este perceput în mod greșit ca existând cu adevărat, așa cum a fost descris mai sus, în prima parte a textului; ele nu permit eliberarea din Samsara; 2. cognitive: care văd în mod greșit subiect, obiect și acțiune; cauza lor este agățarea de fenomene ca fiind existente cu adevărat, ca având o esență sau un sine; ele nu permit Trezirea completă.

98.

**[Căile] revelate de Salvatorii Lumii,
Care țin cont de multele mentalități ale ființelor,
Diferă mult între felurile persoane,
Datorită diversității metodelor [folosite de Buddhași].**

În funcție de audiență, sau chiar de o singură ființă căreia îi era destinată învățătura, datorită cunoașterii perfect clare și a priceperii perfecte, toți Buddhașii au predat, predau și vor preda Dharma pentru a obține efectul maxim posibil. Ārya Nāgārjuna spune în Ratnāvalī 74 (Ghirlanda de nestemate, pe care o puteți găsi pe aceeași pagină web cu acest text) că, datorită faptului că Buddhașii cunosc potențialul fiecărei ființe (și implicit a faptului că o asemenea cunoaștere este extrem de rafinată) se poate deduce că Divinii Buddha sunt omniscienți.

99.

**[Învățăturile] diferă după cât sunt de profunde și de vaste;
Uneori [o învățătură] e caracterizată de ambele [caracteristici];
Deși sunt predate diverse asemenea abordări,
[Toate] sunt egale în a fi vide și non-duale.**

Toate învățăturile Buddhașilor sunt caracterizate de vacuitate și de non-dualitate, și de faptul că indică vacuitatea și non-dualitatea.

100.

**Puterile de memorare, nivelurile [de Bodhisattva],
Precum și perfecțiunile Buddhașilor,
Pe toate, Cei Omniscienți le-au predat ca fiind
Aspecte ale Minții Trezirii (Bodhicittei).**

101.

**Despre cei care împlinesc binele celorlalți în acest fel,
Mereu, prin corpul, prin vorbirea și prin mintea lor,
Și susțin învățătura Vacuității:
Nu există nicio îndoială că ei nu sunt nihiliști.**

Aici Ārya Nāgārjuna invalidează anumite acuzații formulate de diverse persoane, cum că a afirma că natura fundamentală a tuturor lucrurilor aparente este Vacuitatea este totuna cu a susține nihilismul, cu a spune că nu există nimic. Însă aceste persoane care afirmă vacuitatea, în același timp se ocupă și de binele celorlalte ființe, ceea ce contrazice clar afirmația că ar fi nihiliști, deoarece dacă ar fi nihiliști ar fi apatici și deloc interesați de ceilalți pentru că, potrivit nihiliștilor, activitatea nu ar avea rost, neavând niciun efect.

102.

**Ființe mărețe nu sălășluiesc
Nici în Samsara și nici în Nirvana;
De aceea, Buddhașii au vorbit despre aceasta
Ca fiind „Nirvana fără sălășluire”.**

Deși sălașul Bodhisattvașilor care au realizat prajñāpāramitā (înțelepciunea-cunoaștere perfectă, sau perfecțiunea înțelepciunii) este numit tot Nirvana, acesta nu este Nirvana descrisă ca fiind locul sau starea în care se află Arhații sau Pratyekabuddhașii. Această Nirvana nu este opusul Saṃsārei, ci este ceva dincolo de Samsara și de Nirvana. Acest subiect este relatat pe larg în Prajñāpāramitā Sutra, care se poate găsi pe aceeași pagină web cu acest text.

103.

**Unicul gust al elixirului Compasiunii este meritul,
[Iar] gustul elixirului Vacuității este cel mai minunat;
Cei care le beau pentru a realiza
Binele propriu și pe al celorlalți,
Acea sunt copiii Cuceritorului.**

Gustul elixirului Vacuității este înțelepciunea perfectă, Trezirea. A fi „copilul Cuceritorului” înseamnă a merge pe aceeași Cale pe care au mers și vor merge toți cei care vor au devenit și vor deveni Buddha, Cuceritori.

104.

**Înclinați-vă în fața acestor Bodhisattva cu întreaga voastră ființă!
Ei sunt întotdeauna demni de omagii, în cele trei lumi;
Acești ghizi ai lumii se află aici
În calitate de reprezentanți ai Buddhașilor.**

105.

**În Marele Vehicul (Mahayana) se spune că
Această Minte a Trezirii este cea mai înaltă¹.
Așadar, cu un efort absorbit și hotărât,
Generează această Minte a Trezirii (Bodhicitta).**

106.

**Pentru a împlini binele propriu și pe al celorlalți
Nu există niciun alt mijloc, în întreaga Existență;
Până acum, în afară de Bodhicitta,
Buddhașii nu au văzut niciun alt mijloc.**

Buddhașii nu au văzut până acum niciun alt mijloc deoarece nu există un altul, nu pentru că nu l-au descoperit încă. Vederea corectă a Realității (sau Aseității) dublată de compasiune este singura rețetă pentru binele tuturor ființelor.

107.

**Meritul care este obținut
Din simpla generare a Bodhicittei (a Minții Trezirii),
Dacă ar fi să capete o formă
Ar umple mai mult decât tot cuprinsul spațiului!**

108.

**O persoană care, chiar și pentru o clipă,
Dezvoltă Mintea Trezirii,
Acumulează o mulțime de merit
Care nu poate fi măsurată nici măcar de către Cuceritori.**

¹ Sau cea mai bună posibil.

109.

**O minte prețioasă care este lipsită de defecte (kleśa),
Este cea mai rară și mai minunată nestemată;
Ea nu poate fi nici vătămată și nici furată de hoți
Ca Māra sau perturbările mentale.**

110.

**Așa cum aspirațiile Buddھاșilor
Și ale Bodhisattvașilor sunt neabătute,
Tot așa și cei care se scufundă în Mintea Trezirii
Trebuie să își mențină fermă hotărârea.**

111.

**Oricât de uimitoare par acestea,
Trebuie să te străduiești așa cum a fost explicat;
După aceea, tu însuși vei realiza
Faptele [mărețe] ale lui Samantabhadra.**

Aici Ārya Nāgārjuna se adresează direct cititorului, pentru că *orice* ființă este capabilă să realizeze tot ceea ce au realizat Buddھاșii, *orice* ființă are acest potențial.

112.

**Prin a lăuda Mintea Trezirii (Bodhicitta),
Omagiată de către excelenții Cuceritori,
Prin meritele incomparabile
Pe care le-am obținut acum prin această acțiune,
Fie ca toate ființele simțitoare
Scufundate în valurile oceanului existenței
Să meargă pe Calea bătătorită
De Conducătorul ființelor care merg în două picioare.**

Acesta este versetul final, prin care Ārya Nāgārjuna dedică toate meritele pentru Trezirea perfectă, conform procedurii de dedicare și jubilarie descris și în Prajñāpāramitā Sutra. Ārya Nāgārjuna mai spune aici și că această Cale către Trezirea perfectă este deja bătătorită, este indicată clar, nu trebuie decât urmată.

Dicționar de termeni

AGREGATE (*upādāna-skandha*). Vezi SKANDHA.

APARIȚIA DEPENDENTĂ. Vezi CO-PRODUCEREA CONDIȚIONATĂ.

ASEITATE, AȘA-CUM-ESTE, sau ASTFEL-CUM-ESTE (*tathatā*). De asemenea: realitatea adevărată, nimic adăugat sau luat. Cuvântul din limba română, „aseitate”, nu este traducerea cea mai fidelă, el însemnând „existența originând din și neavând nicio altă sursă decât ea însăși” și fiind folosit mai ales în contextul presupunerii existenței unei divinități supreme, a cărei existență însă nu se presupune în budism (ci chiar se demonstrează ca fiind o idee invalidă) și nu face obiectul budismului, acesta fiind non-teist și non-pozitivist. Pe parcursul acestei traduceri, cuvântul este folosit pentru „Așa-Cum-Este” Realitatea, modul real de a exista al dharmelor, natura tuturor dharmelor, esența Realității, natura Realității.

AVĪCI, IADUL. Un iad fierbinte în care suferința este „neîntreruptă”, despre care Ārya Nāgārjuna spunea că locuitorii săi sunt simple vreascuri pentru focul care arde neconținut în el.

BODHICITTA (*bodhi-citta*). Literalmente, mintea Trezirii. Este de două feluri: bodhicitta ultimă, care este mintea complet trezită care vede vacuitatea tuturor fenomenelor (dharmelor), și bodhicitta relativă care este aspirația de a practica cele șase perfecțiuni și de a elibera toate ființele de suferința din Samsara. Bodhicitta relativă se împarte în bodhicitta de aspirație și bodhicitta de perseverență.

BODHISATTVA (*bodhi-sattva*), *Bodhi*: Trezire, *sattva*: principiu, existență reală, sau ființă. „Ființă a Trezirii”. Ființa ideală din Mahāyāna care, prin înțelepciune și compasiune infinită, caută iluminarea tuturor ființelor, nu numai a sa însuși și care, dacă urmează corect perfecțiunea înțelepciunii, va deveni un Buddha. Poate fi atât bărbat, cât și femeie.

BUDDHA. „Cel Trezit”. Cel care s-a Trezit la Realitate. Termen folosit atât pentru ființa cel mai recent Trezită pe această planetă (Buddha istoric, adică Gautama Siddhartha, numit și Śakyamuni, adică înțeleptul clanului Śakya), cât și pentru orice alte ființe care au ajuns la aceeași stare, la aceeași realizare, despre care se afirmă în Prajñāpāramitā Sutra că sunt într-un număr „infinite”. Numit și „Tathāgata”, „Buddha”, „Jina”, „Conducătorul Caravanei”, etc. În traducere se mai folosesc și „Divinul”, „Împlinitul”, „Realizatul”, „Trezitul”, „Nobilul”, „Desăvârșitul”.

COMPASIUNE (*karunā*). A doua din cele patru Nelimitate. O simplă virtute socială în tradiția Înțelepților (sau Venerabililor), este dorința de a ajuta ființele, din cauza observării suferințelor lor. În Mahayana, este pe același rang cu

înțelepciunea. În Sūtrele Prajñāpāramitā, ea este descrisă ca fiind rezultatul înțelepciunii, la fel ca și perfecțiunea în mijloace.

CO-PRODUCEREA CONDIȚIONATĂ, sau APARIȚIA DEPENDENTĂ sau APARIȚIA INTERDEPENDENTĂ (*pratītya-samutpāda*). Douăsprezece legături: 1) ignoranța, 2) formațiunile karmice, 3) conștiința, 4) numele și forma, 5) cele șase organe de simț (sau facultățile simțurilor și obiectele lor), 6) contactul, 7) senzația, 8) nesațul (jinduirea, tânjirea), 9) apucarea sau agățarea, 10) devenirea, 11) (re)nașterea, 12) bătrânețea, descompunerea și moartea; ele cauzează tot ceea ce se întâmplă în această lume. Sau, mai general: o modalitate de descriere a fenomenelor, ființelor sau obiectelor (adică a tuturor dharmelor) pentru a înțelege dependența și interdependența lor și implicit lipsa esenței și a realității lor fundamentale, a faptului că nu sunt produse (în sensul de „produs finit”), că sunt lipsite de esență, semne și caracteristici adevărate, etc.

DHARMA. 1) Realitatea unică, finală, fundamentală; 2) un eveniment esențialmente real, sau un adevăr; 3) ca reflectat în viață: dreptate, virtute; 4) dacă este scris cu majusculă, învățătura lui Buddha: Doctrină, Scriptură, Adevăr; se referă la învățăturile Buddhiste în general sau, în funcție de context, la o anumită învățătură în particular; unii traducători se referă la acestea ca fiind „doctrina buddhistă”, termen ce sugerează însă îngustime și rigiditate și de aceea în traducere se folosesc alternativ cele două cuvinte, doctrină și învățătură; 5) obiect al celui de-al șaselea organ de simț (al minții); 6) în general, orice entitate perceptibilă sau conceptibilă: fenomen, ființă, obiect, noțiune, însușire, concept, idee, parte, stare, etc.

DHYĀNA. Patru, opt sau nouă. În ordine, cele patru Dhyāna ale formei, cele patru Dhyāna fără formă, și suprema „încetare a senzațiilor și percepțiilor” (*Nirodha-Samapatti*).

DISCIPOL, sau ASCULTĂTOR (*śrāvaka*). Cineva care ascultă. Tehnic, numai cei care au auzit (sau ascultat) Legea direct de la Buddha, însă în textele Mahāyāna se folosește asemenea și pentru cei care urmează Hīnayāna.

DIVIN (*bhagavan*). Un epitet al lui Buddha. De asemenea „Cel Binecuvântat”.

FIINȚĂ (*sattva*). O entitate vie, simțitoare. Având conștiință. O ființă animată, prin contrast cu obiectele neanimate. Toate ființele cu conștiință sau minte, care nu au atins încă Buddhitatea. Include toate ființele din Samsara și pe cele care au atins orice nivel (*bhūmi*) de Bodhisattva.

GANDHARVA. 1) Ființă pe cale să intre într-un pântec, 2) muzician ceresc.

IGNORANȚĂ (*avidyā*). Cauza finală, cea mai profundă, a transmigației (a renașterii), este corolarul negativ al gnozei, al cunoașterii; prima dintre cele doisprezece legături ale producerii dependente. De asemenea, „neștiință”.

ILUMINARE (*bodhi*). În sanscrită, *bodhi* înseamnă trezire sau înflorire. Cu toate acestea, datorită influenței creștine asupra traducătorilor, el este tradus

adesea ca „iluminare”, deși conform Buddhismului nu există o ființă supremă care să ilumineze prin grația sa o altă ființă, obișnuită. Traducerea corectă este „Trezire”. Am folosit ambele variante în traducere, pentru a familiariza cititorul cu această noțiune, însă în Dharma nu există niciun echivalent al cuvântului „iluminare”. Vezi TREZIRE.

ÎNVĂȚĂTOR (*sāstar*). Un Buddha.

JINA. „Cuceritor”, „Victorios”. Epitet pentru Buddha.

KARMA. O acțiune volitivă, care este fie pozitivă (virtuoasă), fie negativă (nevirtuoasă), este ceea ce trece, într-o continuitate neîntreruptă, dintr-un amalgam instantaneu al agregatelor către altul, fie în timpul vieții unei ființe, fie după moartea sa, până când rezultatul (*vipāka*) fiecărei activități voliționale a corpului, vorbirii sau gândirii a fost manifestat, s-a ajuns la el.

LEGEA BUNĂ (*saddharma*). Învățătura (sau doctrina) lui Buddha. Buddha-Dharma.

MĀRA. Moartea. Distrugătorul și dușmanul a ceea ce este priceput, pozitiv, binefăcător. „Ademenitorul” budist, personificarea tuturor relelor și pasiunilor, al căror momeli și capcane sunt plăcerile simțurilor și nu numai. Uneori identificat cu cele cinci agregate și cu ceea ce este nepermanent, suferință și non-sine. Deși în limba română „Mara” este un nume pentru o reprezentantă a sexului feminin, în budism acesta este de sex masculin.

NESTEMATE (*ratnā*). Trei: Buddha, Dharma și Samgha (Sangha).

NIRVANA. „Încetare”, „stingere”. Calm liniștit, sublim, existență reală, nedistorsionată.

PARINIRVANA. NIRVANA completă, finală, fără rămășițe.

REALIZARE. „Realizarea” nu înseamnă construirea, atingerea sau obținerea a ceva, ci are un sens apropiat de expresia convențională „a-ți da seama direct, nemijlocit, de ceva”. „Realizarea Realității” înseamnă vederea clară, directă, înțelegerea de o profunzime infinită a stării de fapt. Aceste cuvinte, desigur, sunt incapabile să exprime foarte precis ceva ce nu ține de cuvinte, de noțiuni. Desigur, se poate spune că „Realizarea Realității” este o realizare în sens obișnuit, în sensul că a necesitat efort și resurse, și că prin ea se „obține” încetarea suferinței și eliberarea din Samsara, respectiv Trezirea perfectă. Totuși, sensul cel mai apropiat de cel intenționat în texte este cel de la începutul acestei definiții.

REALIZĂRI (*samāpatti*). În general, din „cele nouă opriri succesive”, adică cele patru concentrări sau meditații, cele patru realizări fără formă și meditația încetării percepției și simțurilor.

SAMĀDHI. Cel de-al optulea element din Nobila Cale Octuplă. Absorbire meditativă stabilă, non-duală, perfect conștientă. Duce la Realizări. De multe ori, sinonim cu Realizările.

SAMSARA. Cuvânt din limba sanscrită care înseamnă „rătăcire”. Este folosit de către Buddha pentru a descrie rătăcirea ființelor în ciclul renașterilor și morților. Existență ciclică. Potrivit semnificației sale, nu este un „drum” urmat, ci o rătăcire fără o direcție precisă și fără un scop precis. Existența condiționată a vieții obișnuite în care suferința apare deoarece ființa încă are ignoranță, atașare și agresiune (cele trei otrăvuri). Eliberarea, sau Trezirea, sau Iluminarea sunt cuvintele folosite pentru a indica starea de oprire a acestui ciclu care, în absența realizării naturii adevărate a tuturor fenomenelor aparente, continuă la nesfârșit. Vezi NAȘTERE-ȘI-MOARTE.

SINE (*ātman*). O entitate substanțială, care rămâne una, neschimbată, liberă și necauzată. Imaginat și afirmat în numeroase religii, în budism este demonstrat ca inexistent.

SKANDHA. Literalmente, „grămezi, agregate”. Cinci: 1) forma, materia, energia, internă sau externă; 2) senzația; a simți un obiect; 3) percepția, înțelegerea, distingerea, recunoașterea; 4) formațiunile mentale, impulsurile, voința; toate tipurile de obiceiuri mentale, gânduri, idei, păreri, prejudecăți, hotărâri; 5) conștiința; cea care cunoaște și discernе. Acestea sunt constituențele a ceea ce este considerat în mod greșit ca fiind un sine sau o persoană. În *Samyutta Nikaya*, se zice că Buddha a spus: „O „caleașcă” există pe baza agregării părților și, exact așa, conceptul de „ființă” există atunci când cele cinci agregate sunt disponibile.” Bineînțeles, aceeași analiză se poate aplica și părților caleștii. Deci, așa cum caleașca este de fapt o reificare, o considerare ca fiind real a ceva ce de fapt nu există ca atare, așa este și ideea de sine și la fel și toate dharmele.

TATHĀGATA (*tathā-gata* sau *tathā-āgata*). Un titlu al lui Buddha, însemnând fie „Astfel-Plecat”, fie „Astfel-Venit”.

TREZIRE, COMPLETĂ (*anuttara-samyak-sambodhi*). Literalmente, cea mai corectă și mai perfectă Trezire. Caracteristică numai Buddhașilor. Scopul Mahāyāna, care înlocuiește scopul Nirvānei private, personale, a Arhaților. Tradusă în literatura occidentală și prin cuvântul „Iluminare”. Sensul cuvântului sanscrit „bodhi” este trezire sau înflorire completă, adică de trezire din iluzie, din vis, la Realitate, la Adevăr, și respectiv de înflorire sau dezvoltare completă a tuturor calităților posibile. „Iluminare” poate presupune ca sens și o sursă „exterioară” de „lumină”, și ca cineva să fie „iluminat” în mod pasiv, printr-un fel de grație divină, însă nu acesta este sensul în Buddhism, care este non-teist. Vezi „ILUMINARE”.

VACUITATE (*śūnyatā*). Absența atât a existenței cât și a inexistenței vreunei dharme. Lipsa existenței și a inexistenței a tot ceea ce concepem și percepem, inclusiv a concepției, a percepției și a noțiunilor. Vacuitatea în sine este și ea lipsită de existență (absența a ceva nu este existentă). Noțiunea de Vacuitate este și ea lipsită de existență. Implicit, lipsa oricăror caracteristici de orice fel,

spre exemplu: a începutului, a duratei și a încetării, a apariției, a existenței, a dispariției, a inexistenței, a prezenței, a absenței, a legăturii, a eliberării, a plăcutului, a neplăcutului, a aderenței, a lipsei aderenței, a însușirilor, a lipsei acestora, etc. Pentru a înțelege Vacuitatea, se apelează deseori la comparația cu spațiul. Deși putem avea noțiunea de spațiu, el nici nu există și nici nu lipsește, nu are caracteristici, nu are început, durată sau sfârșit, nu apare și nu poate să dispară, nu are limite de niciun fel. Se mai poate explica și ca lipsa absolută a oricărei esențe de orice fel, a oricărei substanțialități. Ca sinonime, se mai folosesc și cuvintele „gol” și „vid”.

VEHICUL(E) (*yāna*). Același cuvânt se folosește atât pentru cale cât și pentru un mijloc de transport. Metode de salvare, așa cum sunt analizate de Mahayana. Trei: 1) Discipoli (Arhați), 2) Pratyekabuddhași; acestea două constituie Hinayana, vehiculul inferior sau mic; peiorativ pentru acei budiști care nu au acceptat noua învățătură Mahayana. 3) Mahayana, marele Vehicul; mișcarea din budism care a luat naștere pe la începutul erei creștine, adoptând doctrina Bodhisattva, scopul căreia este starea de Buddha sau suprema, perfecta Trezire, și combinând-o cu o doctrină metafizică a Vacuității universale. Deși unii adepți ai Mahayanei clasifică vehiculele în inferior și superior, această clasificare nu este una făcută de către Buddha. În plus, aceste vehicule sunt de fapt unul singur, primele două vehicule fiind stadii temporare.

Cuprins

Notă introductivă.....	1
Prefață.....	2
Textul	3
Dicționar de termeni.....	42
Cuprins	47